

Prof. Dr. Tayfun ÖZKAYA
E.Ü.Z.F.Öğretim Üyesi
Tarım Ekonomisi Derneği Başkanı

Sayın Başkan, değerli katılımcılar, hepimizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum. gerçekten bu toplantı benim izleyebildiğim kadarıyla Ziraat Mühendisleri Odasının bugüne kadar yıllardır yapmış olduğu toplantılar içinde en kaliteli, en topluma yararlı, en topluma duyarlı toplantılardan, çalışmalarından biri oldu. Gökhan arkadaşımızın söylediği bu küreselleşme kurumlarının deşifre edilmesinde bayağı büyük bir yol alındı. Başından beri bildirimleri dinliyorum ve bu deşifreyonun yani bu gizliliğin ortadan kaldırılması, herkesin açıkça görebileceği bir şekilde sunulması, oldukça iyi bir şekilde yapıldığını düşünüyorum.

Sanıyorum bundan sonra da Türkiye’de artık başka bir aşamaya geçecek ziraat mühendislerinin örgütü, bu çalışmada gerçekten güzel bir öncülük yaptı. Şimdi bu son değerlendirme toplantısında Faruk Beyin de burada olmasını büyük bir şans ve mutluluk olarak görüyorum. Çünkü Faruk Beyin temsil ettiği örgüt, milyonlarca üreticiyi, çiftçiyi temsil ediyor. Ama tabii bu örgüt daha henüz istediklerini yapamıyor. Çünkü iki gündür tartıştığımız gibi, gerçekten mesela tütün konusunda, tütün üreticileri eğer bir kısmı o da hepsi değil, eğer Ankara’ya gelmiş olsalardı veya İzmir’e gelmiş olsalardı, bir yürüyüş yapmış olsalardı, protesto etmiş olsalardı, eminim bunu hemen bir süre ertelerlerdi. Bunu en azından geciktirmek, yapmamak veya bu hasarı daha az hasarlarla geçiştirmek belki mümkün olabilirdi. Ama yaptıklarına karşın toplum bir tepki göstermiyor. Dolayısıyla işlerini çok güzel bu kurumla yapabiliyorlar.

Burada ben şunu söylemek istiyorum: Bu deşifreyon yapılmaya çalışılıyor, ama tabii ki topluma ulaşamıyor. Dünyada bu kadar erişilebilecek bilgi varken, nasıl oluyor da milyonlarca insan bu kadar bilgisiz, bu kadar cahil, içinde yaşadıkları şeyleri görmeyerek, değerlendirmeyerek başka şekillerde yorumlayabiliyorlar. Tabii bu çok uzun bir tartışma konusu, ama burada Türkiye’deki medyada, başka ülkelerdeki medya gibi çok önemli bir işlev görüyor. Medya toplumu önce birey birey, -televizyon örneğin- odalarımıza koyuyor, bizim kendi aramızda diyalog yapmamızı engelliyor. Tek yanlı veriyor bu bilgileri ve bir türlü gerçekler halka ulaşamıyor ve başka yanlış yorumlar ulaşıyor ve sonuçta toplum bilgisiz kalıyor, başka şekillerde yorumluyor olayı ve tabii ki bu durumda da hiçbir tepki gösteremiyor. Örneğin yıllardır Türkiye’de tütün yakılmıyor, buna rağmen çıkın sokağa şimdi şurada soralım, 100 kişiden 99’u, evet Türkiye’de cayır cayır tütün yakıldığını zannediyor. Çünkü hep böyle söyleniyor topluma. Bu şekilde veriliyor bu bilgiler. Tabii güç kullanımı da var. Bu bazen şiddet oluyor, bazen de havuç politikası oluyor. Yani bazen sopa, bazen havuç politikasını uyguluyorlar.

Sayın Oğuz Oyan dün bildirisinin en sonunda şöyle bir şey söyledi, bu beni çok etkiledi: “Kamu kurumlarında çalışan hiçbir kimse, Dünya Bankası’ndan veya IMF’den bir proje almasın.” Hakikaten bu çok önemli bir şey. Bu kurumlar veya onların aracılığıyla başka kurumlar, verdikleri projelerle ve dağıttıkları paralarla, Türkiye’deki akademik kesimi, hatta sivil toplum kuruluşlarını, onlara da projeler vererek belli bir yöne doğru sevk edebiliyorlar. En azından susuyor akademisyenler, görmüyor, başka şekillerde görmeye çalışıyor. Onların istediği gibi görmeye çalışıyor veya kendi düşünceleriyle kısmen onları uzlaştırmaya çalışıyor. Bu bütün dünyada çok önemli bir

şey. Ben kırsal kalkınma alanında katılımcı çalışmalar yapıyorum. İzmir’de böyle çalışmalar yapıyoruz. Bu katılımcı çalışmaların da, insanı son derece özgürleştirdiğine inanıyorum. Biraz evvel bir bildiri sunulmuştu, işte ziraat mühendisleri veya teknisyenler, üreticilerin düşüncelerini, deneyimlerini dikkate almadan, bildiklerini onlara aktarmaya çalışıyorlar. Yani diyalog yok, hiyerarşik bir yapılanma. Birçok örgütte de bu var. Diyalog olmadığı müddetçe de, dolayısıyla bir şey yapamıyorsunuz. Diyalog olmadıkça eğitim mümkün değil, kitlenin olayını, sorunlarını görüp, farkına varıp harekete geçmesi mümkün değil. Siz doğruları bile söyleseniz, bunu diyalog olmadan yaparsanız hiçbir şey olmaz.

Şuraya gelmek istiyorum: Belki konudan uzaklaştım zannediliyor, ama iki üç sene evvel farkına vardım ki, Dünya Bankası da bir katılım birimi açmış. Bir süre sonra postadan bir kitap geldi. Kitabı açıyorsunuz, evet bazı yanlış şeyler var, ama güzel şeyler de var. Yani bu kurumlar, siz eğer diyelim ki, mesela katılım konusunda çalışıyorsanız bana hiçbir teklif yapılmadı, ama yani size de proje verebilirler. Sizi de içlerine çekebilirler. Dünya Bankası diyor ki Türkiye’ye kaldırın bütün desteklemeleri, doğrudan gelir desteği yapın. IMF aynı şeyi söylüyor. Siz bunları yaptığınız zaman, Türkiye tarım ürünleri ithalatçısıydı zaten, ama artık çok daha bu açığı büyüyecek, üreticiler bunları üretmedikleri zaman toplayıp şehirlere göç edecekler. Bunu dünyanın birçok ülkesinde gördük. Haiti’de gördük. ABD çifte standart uyguluyor, kendisi birinci el bayağı ciddi destekler veriyor, prim veriyor. Ama Haiti’ye gidiyor IMF diyor ki, eğer benden borç almak istiyorsan, piyasayı, gümrüklerini indir bakalım, şu pirinci de gümrüğünü çok koymuşsun, bunu da indir aşağı diyor. Haiti gümrüklerini pirinçte indirdi, bir süre sonra Haiti pirinç ithal etmeye başladı. Yerli üreticiler rekabet edemedikleri için toplandılar, şehirlere indiler, şimdi Haiti’de korkunç bir problem var şehirlerde. İşsizlik, suç arttı. Yani nasıl olabiliyor bu? Bu örgütler kendi ülkelerinde, yani ana ülkelerinde diyelim, yaptıkları şeyin tam tersini Türkiye gibi, Haiti gibi bir sürü ülkeye önerebiliyorlar ve bunu kabul ettirebiliyorlar. İşte yani bunların amacı esas bu üretimi yok etmek, fakat bunu yaparken de işte belli ölçülerde akademisyenleri veya sivil toplum kuruluşlarının bir kısmını alabiliyorlar yanlarına. Yani bu politikalarla Türkiye’de de böyle olacak. Diyelim ki 5 milyon insanı şehirlere göç etmek mecburiyetinde bırakacaklar. Ondan sonra gelecekler bir süre sonra diyecekler ki, size bir yoksulluğu azaltma projesi hazırladık, buyurun size şu kadar dolar, bunu uygulayın kırlarda veya kentlerde ve beş milyon kişiyi sefaletle ittikten sonra belki 50-60 bin kişiyi kurtaracaksınız. O da kurtarma değil de, işte açlıktan ölmekten kurtarma daha doğrusu.

Bunları Dünya Bankası Başkanı toplantılarında anlatıyor. İşte biz dünyanın şu köşesinde şöyle yoksulluğu azaltma programı yaptık, burada şöyle yaptık, ballandıra ballandıra anlatıyor. Ama tabii ki yarattığı sefaletle ilgili hiç konuşmuyor.

Tabii ki bu Dünya Bankası projelerinin yaklaşımlarının bazılarını deşifre etmemiz bayağı vakit alıyor, kolay olmuyor. Mesela ben yakın zamanda öğrendiğim bir şeyi de anlatarak bunu söylemek istiyorum. 1980’lerde Türkiye’ye hatırlayacaksınız, Tarımsal Yayın ve Uygulamalar Araştırma Projesi diye bir şey getirildi. İşte aşağı yukarı 20 yıl önce. Ve ben de o zaman baktım, evet biraz tepeden inme bir şey, ama belki bir şeyler getirebilir Türkiye’ye diye düşünüyordum. Ama işin içine gittikçe gördüm ki, bu hiçbir şekilde faydalı bir şey değil. Ve ondan sonra bu Dünya Bankası’nın Tarımsal Yayın ve Uygulamalar Araştırma Projesi’yle krediler verdi Türkiye’ye, uygulattı. Sonra da bitti artık, şimdi uygulanmıyor biliyorsunuz.

Çok fazla da bir şey getirmede Türkiye'ye. Yani tarımsal kuruluşlarımız, Tarım İl Müdürlüklerimiz, Tarım İlçe Müdürlüklerimiz gene aynı problemlerle karşılaşılıyorlar. Bu proje, bu yaklaşım, Training and Visit, yani Eğitim ve Ziyaret adı altında Dünya Bankası tarafından bütün dünya ülkelerine pazarlandı. Pakistan, Hindistan vs. vs. Güney Amerika ülkeleri, Afrika ülkelerinde bu pazarlandı, Türkiye de dahil. Kredi verdiler ve kredileri gelen yabancı uzmanlar, 10 bin, 15 bin dolar, belki daha fazla aylıklarla çalıştılar. Sonuçta Türkiye bir şey kazanmadı. Tepeden inme bir yaklaşımdı ve bu artık terkedildi dünyada. Başka yaklaşımlar, katılımcı yaklaşımlar ön plana çıktı, ama bu yaz Alman meslektaşımızdan Hollanda'daki bir seminerde öğrendim ki, Dünya Bankası, bu projenin dünyada birçok ülkede bu kadar başarısızlıklarına rağmen ve son derece çağdışı bir anlayışla, tepeden inme hiyerarşik bir yönetim olmasına rağmen bu projenin, bunu yeni birtakım ülkelere gidip teklif ediyormuş. Yani bizde şöyle bir yaklaşım var, işte Training and Visit System, bunu siz almak ister misiniz? Yani size kredi açalım, bunu alın. Bir Afrika ülkesi veya bir Latin Amerika ülkesinin Tarım Bakanını gözönüne getirin. Birisi size para vermek istiyor, biliyor veya bilmiyor bu projenin dünyada ne gibi sonuçlar yarattığı, ama belki kişisel, bürokratik çıkarları veya ülkenin yön vermesi yüzünden, tamam diyor verin. Verin bu projeyi. Dünya Bankası'nın dünyada lime lime olmuş bu yaklaşımı, kredileri hâlâ satılıyor. O yüzden ben şu görüşteyim kesinlikle: Biz borç içindeyiz, tabii adamlar geliyorlar bize yön veriyorlar. Bu tabii kesinlikle yanlış. Onlar bize esasında yön veriyorlar.

Tabii bütün bunların altında -bunu çok güzel bilmek gerekiyor mutlaka- neoklasik iktisat dediğimiz iktisadın bir diktatörlüğü yatıyor. Bu 1980'de dünyada bayağı verildi, sergilendi, bütün dünyaya empoze edildi. İşte doğrudan gelir desteğinin altında da bu yatıyor. Olguları kurcalamayan bazı meslektaşlarımız bu zokayı yutabiliyorlar. Yani nedir onun temelinde? Dünyada bir serbest piyasa var, dış dünya fiyatları var, siz eğer destekleme alımı yaparsanız, bunu bozuyorsunuz ve işte olmaması gereken ürünler üretiliyor, bunu kaldırın doğrudan gelir desteği verin. Tabii destekleme alımlarının yanlış yönleri de vardı, buna girmek istemiyorum. Birtakım gereksiz stoklarımız oluştu, ama tabii bir kere temelinde bunu sorgulamak lazım. Dünya fiyatları diye bir şey var mı? Yok. Bir sürü fiyat setleri var. İşte Amerika'daki çiftçinin eline geçen fiyat var, onu ihraç etmek için Amerikan hükümeti pamukta mesela prim veriyor ihracatçıya. Sonra bizim ithalatçımıza kredi açıyor. Yani böyle demokrasi gibi bir serbest piyasa yok ki dünyada. Bu varmış gibi temel alınarak bu teoriler kuruluyor, ondan sonra da ülkelere deniyor ki, doğrudan gelir desteği ve geçerseniz işte ekonominiz son derece rayına oturur, piyasa size ne üretmeniz gerektiğini, görünmez el size bunu gösterir. Böyle bir şey yok tabii. Dolayısıyla bunun sonuçları hiç de öngörüldüğü gibi olmayacak.

Bilgi çağına geçildi deniyor mesela. Yöneticilerimiz hep işte buna çok önem veriyoruz diyorlar. Ama mesela 1980'lerde başlayan bir anlayış vardı Türkiye'de tarımda. Ne kadar yanlış bir anlayış. İşte bize dediler ki o zaman, siz yani yüksek teknolojiyi tarımda da üretemezsiniz. Tohumu ithal edin. Tavukçuluğa hiç girmeyin. Böyle projeler geldi AB ülkelerinden de. Mesela süt sığırcılığı konusunda. Bir arkadaşım bu projelerin birinde çalıştı, bir zeoteknist arkadaşımız ve bir iki sene sonra ayrılmak zorunda kaldı. Çünkü arkadaşımız hayvancılık ıslahı yapmaya çalışıyor, onlar ise sadece birtakım teknik bilgileri yayın ve o ülkenin hayvanlarını ithal edin, ona bağımlı olun istedikleri için arkadaşımızı işten çıkardılar. Fakat üniversiteye döndü o, onun için hiç problem olmadı, ayrıldı. Fakat verilen mesaj çok açık. Siz eğer teknoloji üretmeye başlarsanız, sizi keseriz, üretemezsiniz. Ve bunu kendi içimizden

de savunular çıktı. Yani biz artık kaçırdık bu treni, bunları üretmeyelim. Halbuki mesela 1984'te Nazilli Pamuk Araştırma Enstitüsü'nde bir pamuk çeşidi çıkarıldı. Tabii ki bu 84 yılında üretilen şeyin altyapısı daha eski yıllara dayanıyordu şüphesiz çok eskiden başlamıştı. Ve 1984'te üretilen bu pamuk çeşidi, bayağı güzel bir verim artışı sağladı, bütün diğer ithal pamukları geçti ve hâlâ daha Ege'de bu pamuk bayağı geniş bir şekilde kullanılmaktadır. Onun üzerine biz 1987'de Nazilli 87 diye bir şey konuldu, ondan sonra konulamadı, konulamaz. Çünkü araştırma enstitülerimize giderseniz, araştırma enstitülerinde eleman kalmamıştır. Bütün elemanlar boşalmıştır, yeni yeni şimdi genç elemanlar alınıyor, ama aradaki o bağ koptu. Laboratuvarlar boş, genç elemanların aynı düzeye gelebilmeleri için belki 20 yıl geçmesi gerekiyor. İşte bilimin çok lafının edildiği bir dönemde, bilgi çağının söylendiği bir çağda, çok ince yöntemlerle Türkiye teknoloji üretmeyen, kendi politikasını belirlemeyen, akademisyenlerin de bir şekilde birtakım havuçlarla oyalandığı ve bütün dünyada yaygın Neoklasik iktisadın hegemonyası altında olduğu bir dönemden geliyoruz. Şimdi artık bu dönemi geri püskürtmek gerekiyor sanıyorum. Bu açıdan da gene Ziraat Mühendisleri Odası'na ve Ziraat Odaları Birliği'ne çok iş düşüyor diye düşünüyorum. Hepinize çok teşekkür ediyorum.